

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ШПАЖИСТІВ 12-13 РОКІВ

Кривенцова І.В., Сич Я.Д.

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

Щорічно на міжнародній спортивній арені зростає конкуренція серед спортсменів різних країн. І саме тому роль наукового супроводу у спорті набуває неабияке значення. Дослідження з усіх видів підготовки спортсменів, пошук нових шляхів підвищення результативності учасників змагань постійно розглядається вітчизняними та закордонними дослідниками у галузі фізичної культури (Єрмаков С.С., 2017, Іващенко О.В., 2017, Худолій О.М., 2017, Козіна Ж.Л., 2018, Носко М.О., 2017, Платонов В.М., 2015, та інші).

Спортивне фехтування – одноборство на однойменній холодній зброї, що обумовлене певними правилами змагань. Фехтування на шпагах, як вид спортивного фехтування, є найбільш масовим та видовищним. Харківська школа шпажного фехтування має давню історію та певні традиції виховання фехтувальників високого класу. Проблема підвищення рівня якості спортивної підготовленості спортсменів завжди є актуальною. Нею займалися і займаються науковці у галузі фехтування (Бріскін Ю.А., 2018, Кривенцова І.В., 2010, 2015, 2017, Лопатенко Г., 2012, Парамонов С.М., 1986, Пономарев А.Н., 1987, Рижкова Л.Г., 2010, Тишлер Д.А., 2010 та інші).

Тактика це вміння вести боротьбу на основі розуміння бойової ситуації, з урахуванням дій та можливостей супротивника, індивідуальних особливостей та власного потенціалу [8]. Індивідуальна тактика виконання бойових прийомів є найбільш повним відображенням фізичної, технічної та психологічної підготовленості спортсмена. Діти починають займатися фехтуванням у віці 8–9 років. За три-чотири роки формуються певні навички фехтувальної діяльності і вже у 12-13 років можна працювати над формуванням індивідуального стилю бойової діяльності шпажиста.

Метою роботи є визначення індивідуальних особливостей у фехтувальників 12-13 років та створення умов щодо формування у них особистого стилю ведення бою.

Завдання роботи:

1. Теоретичне обґрунтування та визначення якостей що впливають на формування індивідуального стилю фехтувального бою.
2. Впровадження розробленої технології тренування.
3. Визначення результативності шпажистів під впливом запровадженої методики.

Методи дослідження: аналіз спеціальної літератури, спостереження, опитування, оцінка техніко-тактичних дій, методи математичної статистики обробки отриманих результатів.

Методика. В дослідженні взяли участь 23 шпажисти у віці 12–13 років. Дослідження тривало 10 місяців. На першому етапі було проведено визначення психолого-педагогічної характеристики кожного спортсмена та результативності його фехтувальних дій у бойовій практиці. На другому етапі були запропоновані спеціальні завдання з урахуванням індивідуальних особливостей спортсменів. На третьому етапі проведено повторне визначення результативності бойових дій.

Результати дослідження

Аналіз спеціальної літератури, бесіди з тренерами дозволяють стверджувати, що індивідуальний стиль ведення бою шпажистів належить від ряду характеристик, а саме: співвідношення росту та ваги, його психологічних особливостей, рівня фізичної підготовленості, рівня технічної підготовленості, розуміння тактики ведення поединку тощо.

Тактична творчість фехтувальника завжди відображає особистість спортсмена, його характер, морально-вольові якості, особливості темпераменту. Шляхом спостережень, бесід з тренером, спортсменом, групою, було складено психолого-педагогічний аналіз кожного шпажиста, за такими критеріями: загальні відомості; психомоторні здібності (рівень розвитку фізичних якостей, швидкість оволодіння руховими навичками, рівень спортивної майстерності, рівень тактичного мислення, емоційна стійкість); організованість і дисциплінованість; кругозір; інтереси та захоплення; задоволення від досягнутих результатів.

Саме тактична підготовленість спортсмена визначає індивідуальний стиль ведення фехтувального бою. Відомо, що тактика це сума знань, умінь та навичок доцільної діяльності спрямованої на досяг-

нення максимального результату оптимальним шляхом. Розвиток тактичного мислення у шпажиста є одним з головних завдань його підготовки. Спеціалізованими тактичними умінями є: уміння діяти на основі простої реакції (атакувати, контратакувати, ремізити, захищатися, виконувати відповідь); розрізняти на основі диз'юнктивної реакції (сектор та напрямок для нападу, простий напад від нападу з фінтами, підготовку), переключатися на основі диференційної реакції (від підготовки нападу до захисту, від одного нападу до іншого, від нападу в один сектор до іншого сектору, від нападу до захисту, від захисту до нападу, від захисту до повторного захисту). Вершиною тактичної майстерності є виховання почуття передбачення (дистанції, початку дії, дистанційних та моментних характеристик дій зброєю) [6, 11].

Манера фехтування (стиль), за визначенням Д.А.Тишлера, залежить від характеру ведення бою, як-то: маневровий; позиційний; очікуваний; швидкоплинний; наступальний; оборонний; комбінований з обіграванням тактичних задумів противника; руйнування задумів противника передбачуваними діями; нав'язування противнику одноборства зброєю, входячи у зав'язування, багатотемпові сутички; застосовування тактичних схем з чергуванням дій нападу та оборони.

За результатами аналізу психолого-педагогічних характеристик та манери ведення бою, шпажисти були поділені на три умовні групи: I група – переважно атакуючі (n=9); II група – переважно оборонні (n=8); III група – змішані (n=6).

Експериментальна методика нашого дослідження основана на індивідуальній роботі зі шпажистами задля формування стилів бойової діяльності. Відповідно до переважання манери ведення бою всі шпажисти отримали індивідуальні завдання навчатися виконувати та відпрацьовувати до автоматизму власні «коронки», тобто дії які притаманні певному бійцю, а також: 1) у будь-кому бою (навчальному або тренувальному), при нанесенні або отриманні уколу, негайно (самостійно, або з допомогою) провести аналіз дій; 2) у кожному бою налаштовуватися на перемогу, до останнього використовувати усі свої можливості; 3) постійно намагатися нав'язувати противнику незручну для нього ситуацію (дистанційну, позиційну, тактичну); 4). у діях противника вивчати та запам'ятовувати все, що викликає

труднощі у боротьбі з ним, шукати шляхи їх вирішення і тим самим збагачувати власний арсенал дій.

Динаміка аналізу структури бойових дій та результативності 115 боїв (по 5 боїв у кожного з 23 осіб), проведених шпажистами дозволив визначити техніко-тактичні дії які переважно є результативними (укол нанесений) для кожної з трьох груп. На початку дослідження спортсмени мали достатньо велику кількість уколів, що були нанесені випадково, майже не виконувалися атаки другого та подальших намірів, чітко переважали дії, що визначали їх фехтувальні стилі. Наприкінці дослідження, суттєво зменшилась кількість випадкових уколів, зростає результативність атак першого наміру, у шпажистів 2 та 3 груп підвищилась якість виконання контр-атакуючих дій, що доводить більш свідоме виконання прийомів. Результати наведені у таблиці 1.

Таблиця 1. Зміни структури бойових дій шпажистів 12–13 років

Дії (%)	1 (M±m) n = 9	2 (M±m) n = 8	3 (M±m) n = 6
На початку дослідження (аналіз 115 боїв)			
атаки першого наміру	40,6 ±8,3	6,2±3,5	15,1±5,4
контратаки	18,3±4,9	10,2±4,5	33,6±7,1
оборонні дії	23,1±5,3	52,3±7,4	22,3±6,2
атаки подальших намірів	5,9±1,6	11,5±0,8	12,6±3,8
випадкові уколи	12,1±2,1	19,8±5,4	16,4±5,1
У динаміці через 10 місяців (аналіз 115 боїв)			
атаки першого наміру	58,3±9,2*	15,8±4,5*	12,1±4,1
контратаки	17,5 ±6,5	20,1±5,5*	49,6±8,5*
оборонні дії	10,8±5,4*	43,3±6,1	16,1±4,9
атаки подальших намірів	12,1±4,6*	15,5±4,5	16,7±5,1
випадкові уколи	1,3±0,5**	5,3±5,4**	5,5±3,1*

* вірогідна різниця між показниками кожної групи порівняння, у динаміці дослідження ($p < 0,05$, t-критерій для двох залежних (парних) вибірок)

** вірогідна різниця між показниками кожної групи порівняння, у динаміці дослідження ($p < 0,01$, t-критерій для двох залежних (парних) вибірок)

Отже, фехтувальник кожного стилю, який застосовує на тренуваннях та змаганнях увесь свій арсенал технічних прийомів і тактичних дій, вдосконалює власну манеру ведення бою може стати достатньо професійним. Реалії бою доводять, що майже постійно необхідно виконувати навмисні та експромтні дії. Важливою умовою формування індивідуального стилю шпажиста є розвиток здатності до екстраполяції рухових дій та імпровізацій виконання прийомів на доріжці. Тому, рекомендуємо формувати навички адекватної оцінки ситуації, що виникає під час бою, програмувати зміст рухових дій під час навчальних боїв, відпрацьовувати різноманітні варіанти виконання основної дії.

Підвищення точності рухових дій при реагуванні на рухомий об'єкт забезпечується виконанням завдань спрямованих на покращення швидкості сприйняття та переробки інформації, що відбувається в процесі тренувально-змагальної діяльності при зміні просторово-часових параметрів рухових дій противника; динаміці темпо-ритмових характеристик прийомів що застосовуються при виконанні атак та захистів.

Індивідуальна манера ведення бою шпажистом завжди ускладнює противнику вирішення власних тактичних завдань. Йому доводиться шукати більш нестандартні способи виконання протидії. Аналіз варіантів розв'язання різноманітних тактичних дій шпажистами надає можливість тренеру будувати завдання тактичної підготовки з урахуванням реальних ситуацій. Отже, у тренувальному процесі необхідно постійно моделювати умови та ситуації змагальної діяльності через роботу в парах з супротивниками різного рівня майстерності, підготовленості та тактичними манерами ведення бою, постійно змінювати противників.

Висновки

1. Теоретичне обґрунтування місця і значення формування індивідуального стилю бою у шпажистів 12-13 років дозволило стверджувати, що ця проблема й досі є актуальною і має велике значення задля оцінювання діяльності спортсменів при вирішенні завдань, що забезпечують індивідуальне засвоєння техніки виконання фехтувальних прийомів.

2. Виявлено взаємозв'язок між видами спортивної підготовки: загально-фізичної, інтелектуальної, техніко-тактичної, психологічної.

Розроблена методика формування індивідуального стилю у шпажистів дає можливість виявити раціональну послідовність педагогічного впливу, спрямованого на засвоєння технічних прийомів, а також реалізацію компонентів, що забезпечують зростання спортивної майстерності.

3. Доведено, що в процесі формування індивідуального стилю бою у шпажистів необхідно створювати певні педагогічні ситуації, які вимагають максимальної реалізації власних можливостей шляхом пошуку вирішення складних рухових завдань в умовах дефіциту часу.

Перспективою подальших досліджень є перевірка та корегування запропонованої методики впровадженої у навчально-тренувальний процес.

Література

- Ivashchenko, O.V., Iermakov, S.S., Khudolii, O.M., Cretu, M., & Potop, V. (2017). Level of physical exercises' mastering in structure of 11-13 yrs age boys' motor fitness. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, 21(5), 236-243.
- Kozina, Zh. L., Kot, V., & Ogar, G.A. (2018). Individual approach in the preparation of athletes in martial arts. *Health, sport, rehabilitation*, 4(2), 28-38.
- Kriventsova, I., Iermakov, S., Bartik, P., Nosko, M., Wojciech J Cynarski. (2017). Optimization of student-fencers' tactical training. Ido Movement for Culture. *Journal of Martial Arts Anthropology*, 17(3), 21-30.
- Бріскін, Ю.А., Задорожна, О.Р., Пітин, М.П., та ін. (2018). Інноваційні засоби підготовки спортсменів у фехтуванні : монографія, 282.
- Кривенцова, І., Клименченко, В., & Одокієнко, І. (2011). Особливості методики викладання фехтування студентам педагогічного ВНЗ. *Теорія та методика фізичного виховання*, (11), 14-18..
- Кривенцова, І.В., Клименченко, В.Г., & Горбань, І.Ю. (2015). Ефективність засобів та методів тактичної підготовки студентів-фехтувальників. *Вісник ЧНПУ. Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*, 129(4), 105-109.
- Лопатенко, Г. (2012). Застосування тренувальних та позатренувальних засобів у процесі передстартової підготовки кваліфікованих фехтувальників. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, 3, 9-12. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/TMFVS_2012_3_3.
- Парамонов, С.В. (1986). Подготовка шпажиста, 136.
- Платонов В.Н. (2004). Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник для тренеров, 2, 752.
- Пономарев, А.Н. (1987). Фехтование: от новичка до мастера. *Физкультура и спорт*, 144.
- Тышлер, Д.А., Рыжкова, Л.Г. (2010) Фехтование. Техничко-тактическая и функциональная тренировка, 183.